

Tears of Temerity?

פרשת שלח לך תשע"ג

¹ *The entire assembly raised up and issued its voice; the people wept that night. ² All the Children of Israel murmured against Moses and Aaron, and the entire assembly said to them, "If only we had died in the land of Egypt, or if only we had died in this Wilderness!" ³ Why is HASHEM bringing us to this Land to die by the sword? Our wives and young children will be taken captive! Is it not better for us to return to Egypt?"*
⁴ *So they said to one another, "Let us appoint a leader and let us return to Egypt!"*
⁵ *Moses and Aaron fell on their faces before the entire congregation of the assembly of*

2 Artscollista Chana

The tragedy of their delusion had far-reaching consequences, for when the people wept that night, God declared, "They indulged in weeping without a cause; I will establish [this night] for them [as a time of] weeping throughout the generations." That night was Tishah B'Av [the Ninth of Av], the date when both Temples were destroyed and many other tragedies took place throughout Jewish history (Rashi to Psalms 106:27).

מסעי - פרשת שלח

וכל גדול נקוט בידנו, שעונשיו של הקב"ה אינם בגדר נקימה, חלילה, אלא הם משמשים תיקון לשכרו של החטא. ומצורף הדברים נמצאנו למדים, שגלות החל הזה, חורבן הבית ותפוצת ישראל, יש בהם משום העלאת מזור למכת חטא המרגלים.

ותאבנים אנו לירד לעמקיה של הקבלה זו: ניצד מהוה בכיה של אמת על חורבן המקדש והאומה, מזור ותיקון לאותה בכיית-חינם של דור המדבר? ולשם כך עלינו ללבן תחילה, את שורשי חטאם של מרגלים.

כמו כן הפעם הראשונה שהכריחו את היהודים להסגר בגיטו משלהם היה ברומא בשנת 1555 וההחלטה נפלה בעשרים וששה ביולי שבאותה שנה חל "במקרה" בתשעה באב.

כמו כן, קיימים מאורעות רבים, הן בתקופת נשאי הצלב והן בתקופת אחרות, שהחילת פורענותם היתה בתשעה באב.

גם במלחמת העולם השנייה מצד יום תשעה באב בתוך ים הצרות כסימן בחור לרצון ההשגחה. התאריך המשמעותי הנוגע ישירות לעמנו המיוסר הוא היום המר והנמחר בו נפלה אצל הנאצים ימיש ההחלטה להשמיד, הם וחלילה, את עם ישראל במסגרת "הפתרון הסופי לשאלת היהודים". החלטת רשע זו נפלה ביוני ביולי 1941. למחרת ניתנה על ידי היידריך הפקודה המעשית הראשונה והיום היה - תשעה באב.

אלו הן העובדות הבולטות ביותר במסכת היסורין שלנו, המתקשרות אל הלילה בו בנו בני ישראל במדבר בכיה של חינם. אלהן מצטרפות מאות פורעניות פרטיות שנגעו לקהילות בודדות במשך שנות האלפיים ואשר בולן החלו ביום בו נחרב בית המקדש.

6 ערב ת"ש

בעקבות בכיה זו נגזר על עם ישראל החורבן הנורא של בית המקדש וכל הגלות וההתפוררות בכל הארצות, כמו שנאמר בפסוק (תהלים קו, כז) "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" צדיך להבין, אם הם חטאו בניחם מה חטאון?

* ביאר הגה"צ רבי משה דוונשטיין זצ"ל משגיח ישיבת לומזה, לא לחינם קיבלו דווקא דורות החורבן עונש נורא זה, שכן גם במעשיהם של דורות שני החורבנות היתה אותה הנהגה שבנינה נענשו המרגלים, כי גם בדור החורבן חשבו אנשים שעליהם לתת לגדולי הדור עצות מהי טובת כלל ישראל, וכמו שאמרו חז"ל על תחלת מעשה המרגלים (דברים א. כג) "ותקרבון אלי כולכם לאמר ושלחה אנשים לפנינו וחיפרו לנו את הארץ", ופירש רש"י ז"ל "בערבוביא, ילדים דוחפים את הזקנים", פירוש הענין דוחפים נראה שהילדים דחפו את הזקנים שילכו איתם והזקנים דחפו את הראשים שילכו איתם, ושתייהם יחד נמשכו אחרי הילדים, הרי שכל ענין המרגלים התעורר ע"י הילדים וזה היה זה כל כך רע בעיני המקום עד שקיבלו עונש כזה, למען ילמדו כל הדורות איזה מכשול עלול להגיע כשהמנהיגים נשמעים לילדים ומקבלים מהם עצות במקום להנהיג אותם.

4

ואת התורה - מסעי

קסו

עוד בענין "ויבכו העם בלילה ההוא".

המדרש הבא הטביע את חותמו העמוק על ההיסטוריה היהודית: "ותשא כל העדה (בחטא המרגלים) את קולה ויבכו - זה שאמר הכתוב רבני נרגן כמתלהמים, דברים שרגנו המרגלים על הקב"ה הם נדמו להם צרה לדורות. ועל אותו דור אמר ישעיהו: "ביום נחלה וכאב אנשי". ביום שאמרתם ליתן לכם נחלת אבותיכם עשיתם קלון בעולם. ויכאב אנשי, זה הפורענות שנטלתם ירושה לדורות שבכו העדה בליל תשעה באב. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חינם אני אקבע לכם לילה זה בכיה לדורות".

* היום לאחר כאלפיים שנה של צרות יסורים וכאב נורא, אנו מסוגלים לבדוק עד כמה דייקו חז"ל אלו, ובכך, כפי שיבואר להלן, טמונה הנחמה הגדולה. היום, בבחננו לראות כמו ענינו את התגשמותם של "ואני אקבע להם לילה זה לדורות". כי אכן מאז אותו ליל בכיות במדבר, הפך יום תשעה באב ליום אבל, שני בתי המקדש, כידוע, נחרבו ביום מר ונמחר זה, הראשון לפני למעלה מאלפים וחמש מאות שנה, ואילו במקדש השני לפני למעלה מאלף ותשע מאות שנה.

כבר אז, בימי חורבן הבית השני, קלטו בני אותו דור את הקשר האמיץ של

החורבן אל התאריך. וראו בו אות ברור מן השמים. מאז ועד היום, אנו שמים לב לפלא ההיסטורי כיצד כל צרותיו של העם מתנקזים להם דווקא אל התאריך זה.

* שישים וחמש שנה אחרי חורבן הבית נפלה ביתר לפני הרומאים ביום תשעה באב. שלוש שנים לאחר מכן נטבחו, ביום זה, שרידי חייליו של בר כוכבא. גם רבי עקיבא ושאר הרוגי המלכות עלו בסערה השמימיה ביום זה.

הגירוש הראשון של יהודים באירופה היה הגירוש מאנגליה בשנת 1290. יום הגירוש, לפי הכתובים, היה ב' 18 ביולי (למספרם) שחל בו תשעה באב, יום ביצוע פקודת הגירוש מספרד נקבע בתחילה ל-31 ביולי, ומספר ימים לפני הגירוש עצמו. שינה המלך פרידיננד וקבע ביום הגירוש את ה'2 באוגוסט - שנפל בתשעה באב.

THE MIDRASH TELLS US, "EIN LECHA CHAVIV LIFNEI HaKadosh Baruch Hu ke'shaliach she'mishtalei'ach laasos mitzvah ve'nosein nafsho kedei she'yatzliach be'shlichuso — There is nothing as dear to the Al-mighty as a messenger who is sent out to perform a mitzvah and gives his all to be successful in his mission."

As Rav Tzvi Meir Silverberg explains, the meraglim failed in this regard, as we see in Parashas Shelach. They were entrusted with one of the most important missions in the history of the Jewish people, and they failed to appreciate its importance. Their falsified and slanderous report about Eretz Yisrael caused the Jewish people to cry. The Al-mighty then told the Jews, "Atem bechisem bechiah shel chinam, Ani kove'a lachem bechiah ledoros — You cried for nothing, so I will set up for you a cry for generations" (Taanis 29a). That happened on the night of Tishah B'Av. After the report of the meraglim, we cried that we didn't want anything to do with Eretz Yisrael; now we cry because our deepest connection to Hashem in Eretz Yisrael, the Beis HaMikdash, is gone. How tragic!

Rav Tzvi Meir goes on to explain that the meraglim forgot that they were not merely the messengers of the moment, but that they were representing the future of the entire Jewish people. And had they fulfilled their mission properly, Moshe Rabbeinu would have entered Eretz Yisrael, and the world would have had a complete tikkun (correction).

The Torah is not merely telling us stories. Rather, the narrative of the meraglim is a lesson for each and every Jew. We are all entrusted with a mission, one which is uniquely designed according to each person's individual abilities and potential. We are all shluchoi mitzvah of the Al-mighty.

36

חכמה ומוסר

R. Salmon Brewer

9

What was the nature of the severe misconduct which brought death in the desert to that generation? It was the people's unjustified, desperate sense of helplessness induced by the depressing

report of the spies. באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבח חלב דבש הוא. "We came to the land to which you sent us; it also flows of milk and honey, and this is its fruit —" But then the spies continue: אפס כי עז העם הישב בארץ וגר וגם ילדי הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ; "but the people which inhabits the land, it is too strong — Amalek dwells in the land of the South, etc. — it just won't work, we cannot move against this nation for it is too strong for us". The result: ריבנו העם בלילה ההוא. comment the Sages ליל ט באב היה — "the people wept in this night" (Taanith 29a), this was the night of the 9th of Av which was to witness Israel's most tragic periods. — אמר להם הקב"ה אתם בכיתם — "God said: you wept without a reason — I shall cause you to weep in the distant future".

The same transgression — this is the gist of the Sages' wisdom which prevented our ancestors from moving into the Promised Land caused them many centuries later to leave this land; it is the same transgression which still keeps us from truly entering the Promised Land.

This is the transgression which always proved to be our fortune's pitfall. Unspeakable Galuth-suffering came over us, not because we took too much pleasure and wept too few tears when good fortune was our lot, but because we curtailed our enjoyment and cried too many tears; because we had too little confidence in our own destiny and deemed ourselves powerless against the giants among the nations; and because we failed to recognize the true sources of our power and strength. It is these same circumstances which cause the continuation of our Galuth-suffering.

מבואר מדברי המדרש שחטא המרגלים היה סיבה לחורבן בית המקדש, והקשה המהר"ל הלא מפורש בגמרא (שבת לג, א ויומא ט, ב) כמה חטאים אחרים שבעבורם חרב בית המקדש ולא דוקא חטא המרגלים.

ותידין המהר"ל שיציאת מצרים לא היתה רק יציאה משעבוד מצרים, אלא יציאה עולמית מתחת שעבוד בני אדם לחיות עולם והיו עתידים להכנס לארץ ישראל מקום השראת השכינה ולהיבדק בהקב"ה ובארצו דיבוק נצחי באופן שלא יעזבו לעולם, ואם יהיו חוטאים לפניו ייענשו בעונשים אחרים לפניו ולא גלות, אלא שהצליח מעשה שטן שהמרגלים חטאו ופגמו בדבקותם לקב"ה ולארץ ישראל כך שמעתה ארץ ישראל לא תהיה להם לנצח אלא כשיחטאו יצאו לגלות.

היוצא מדברי המהר"ל, שחטא המרגלים לא משמש כגורם הישיר לחורבן הבית אבל מכיון שפגם בדבקותם לארץ ישראל גרם שהארץ לא תשאר לעם ישראל לנצח, וממילא שאר החטאים גם כן משפיעים. אבל אלמלא חטאו במרגלים כל שאר החטאים לא היו מחייבים חרבן וגלות אלא ענשים אחרים.

9 עין פסוק - ה' אהרם רחמן

חטא המרגלים וחטא הארץ

הסבר אחר לחטא המרגלים מחזיר אותנו לחטא הארץ שבראשית הבריאה: כידוע ציוה ה' את ישראל הארץ... עץ פרי' (בראשית א, יא) אבל הארץ הוציאה עץ עשה פרי' (שם ש, יב). ומעיד רש"י: "שיחא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן, אלא יצעץ עושה פרי". הרב חרל"פ מאריך לדבר בשבחה של ארץ ישראל, שלא חטאה בחטא הארץ, ולכן לא ירד בה המבול: "ארץ ישראל ארץ הקודש. גם חיי החול שבה, ההתיישבות, החרישה והזריעה מתרוממים לתוקף של קדושת מצוה וחובה. ולכן יש הרבה מצוות התלויות רק בארץ מפני שגם היא לא נפגעה הרבה מן החטא ולא גושמה ביום זעם" שהמבול לא ירד בארץ ישראל. ושם בהמשך כתב: "ארץ ישראל לא שינתה את דבר ה' ולפיכך בחרה בנצחיות קדושתה. ואם כי אנו רואים שגם בארץ ישראל טעם העץ וטעם הפרי אינם שווין זה בעיקר מצד קלקול האדם בעונו בחטא עץ הדעת, אולם מצד עצמה ארץ ישראל היא עץ החיים שבתוך הגן".

ומכאן בא הרב חרל"פ לחטא המרגלים: "ולוה נתכוין משה בעת שלח את המרגלים ואמר להם: 'ואייתם את הארץ מה היא... היש בה עץ אם אין יג, יח-כ). כלומר שיראו אם כבר נתגלה בארץ ישראל בחינת עץ החיים. ובוה גילה להם קדושתה של ארץ ישראל שמטבעה אין צורך להיות בה עץ, כי אם כולה ברכת ה' וטעם עצה ופריה שווים. והתחזקתם' (שם ט) כלומר אם תתחזקו לתקן חטא עץ הדעת אז זלקחתם מפרי הארץ' (שם טז) שכל שתקחו משם יהיה מהפרי ולא מהעץ. והתחזקות הנדרשת עתה היא מפני שהימים ימי בכורי ענבים

(שם טז) וכמו שאמר בזהר הקדוש (במדבר קנח, ע"ב) זיהימים - כולו הוה מתחברך בההוא זימנא בהוא אילנא דחטא ביה אדודר וכמאן דתנינן (טהרין ע, ע"א) ענבים היו. ועל דא זיהימים ימי בכורי ענבים... אולם המרגלים לקחו את הזמורה עם האשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחר' (יג, כג) להראות כי ככל הארצות ארץ ישראל ואין טעם עצה ופריה שווים' (שם ע"ב רפ"ז).

10

"For you did not serve your God with joyfulness and with a happy heart, in the abundance of it all". This is the Divine prophetic judgment which traces the cause of historic tragedy to the tears of hopelessness and weakness which promote un-Jewish anxiety while undermining Jewish joyfulness and destroying Jewish self-respect. One worry alone should fill our hearts at all times: "May God take pleasure in us". The certainty of possessing God's proximity, God's protection, should fill our hearts with the vigor of joyfulness and with the pride of self-respect.

Let us ask ourselves: have the long centuries of suffering finally taught us to rise to this plateau of joyfulness and pride? Do we

11 not shed more often tears of failure and weakness instead of being inspired by the Divine nearness to attain inner strength and never-ending joyfulness?

period of exclusive and thorough התורה. Do not many parents worry over the loss of "valuable" time such intensive Torah study entails for the "making of a career"? Do not many parents moan and cry when the time comes for their children to marry as Jews and the parents lack the moral fiber to prevent the "brilliant Shid-duch" because the Jewish eye beholds glory in their children's homes only when they harbor and promote the precious values of Jewish living? — This un-Jewish sigh, this un-Jewish tear which bemoans only one's own weakness — they serve as an excuse, even as justification for accepting indiscriminately the כבוד-stamp of any outfit while on vacation or during business trips. Tears are being shed where the courage and pride are lacking which are needed to promote and fight for the Jewish way of life in the midst of a non-Jewish society. Those who shed these tears fail to realize that this תגם של חנם constitutes a veritable treason against the precious values with which God enriches and blesses our existence.

תגם של חנם This tear of utter weakness which has always been the source of Israel's misfortune — Jeremiah characterized it and its tragic consequences when he mourns the causes of our Galuth with the words, גלתה יהודה מעני ומרוב עבודה, "Judah went into exile from poverty and because of too much servitude". — explain the על שאכלו מעשר עני "from poverty" מעני the Sages, because they themselves consumed the tenth which was set aside for the poor.

into the Galuth out of "poverty and too much servitude". This, then, must refer to a poverty in the midst of abundance, and a servitude which constituted a tragic burden on Judah despite the glitter and the glory.

12 For Israel was to serve — but the service became servitude. It was to serve, throughout its existence, an unending Divine service, but it was to serve God exclusively, only God, dependent only on God, finding its strength and protection, its wealth and happiness solely in its faithful devotion to God. With Israel's jubilating vow of נעשה ונשמע, it was to renounce any dependence on material support and was to look to God as the source of its courage and faith to let itself be borne by God "on wings of eagles". Alas, the Jewish people was not satisfied to serve but the One, and it felt not secure under the protection of The One. Serving God failed to inspire the people, it was not the sum total of its happiness; and so it exchanged the service of The One with servitude to many and proceeded in an atmosphere of incredible self-delusion to elevate the surrounding nations, their cultures and philosophies, to become masters of their existence. With God the people felt insecure and it looked to other so-called deities to insure its safety and survival. It did not realize that the support of an entire world could not take the place of the protection that God alone can grant provided it is satisfied to serve only Him and to consider such service the sum total of its existence.

The people sits and weeps — it weeps into the night; it feels so bitterly disillusioned because it failed to realize where its true wealth was and its frustration exchanged the service of The One with servitude of the many: גלתה יהודה מעני ומרוב עבודה. Following the Sages' brilliant comment, על שאכלו מעשר עני, for it thought it had to consume the tenth which was set aside for the poor; the people felt impoverished in the midst of רוב כל and it ceased "to serve God in joyfulness" and with a happy heart in the midst of abundance.

גלתה יהודה מעני ומרוב עבודה This תגם של חנם-feeling and the resulting doubts of Divine omnipotence were the true causes of all catastrophes the Jewish people had to endure throughout its history. This is vividly expressed in the words of the Sages: מסורה בידיו מרכותיו וכר The spies were named after their transgressions but the interpretation of only one name is known: סתור בן מיכאל.

Our Sages have certainly no intention to deprive the names of

13 the spies or of their fathers — the latter being innocent of any wrongdoing — of their original meaning. Their purpose is as so often elsewhere, to imprint on our consciousness the great admonitions which the incident of the spies conveys to us for all time to come: סתור בן מיכאל these names express the cause which brought about the tragic course of events: סתור שסתור יבריו (מעשיו) מיכאל, שעשה עצמו כן he rebelled against the Divine Will when he demeaned himself.

14 סתור is the son of מיכאל, מיכאל will always remain the father of סתור. This act of self-demeaning always leads to treason against God, to rebellion against His Sacred Will. If only this one name-interpretation remains in our memory, it will be sufficient to serve as a constant warning of the scope of the transgression and its cause.

Under the illusion of futility and weakness, the Jewish people shed bitter tears in this sad night. אתם בכיתם בכיה של חנם, של חנם, של חנם, calls to the deluded ones: your tears and fears are idle and without justification. Faced by the mighty giants and fortified cities the tears flowed; but viewing the excellent fruit of the land caused satisfaction and hope. — What pitiful fools who still did not understand that the tears of the Jewish people cannot be dried with the promise of material reward; do they not see that without God even the economic wealth of a land is of no use; that with God they need not fear even if surrounded by enemies? Fools, who forget and refuse to realize that the Jewish people, from the beginning, represents a Divine creation whose very foundation and existence rest on the immediacy of Divine Care. Fools, who are ignorant of the fact that, unlike the other nations who bear their natural life conditions within themselves, who אוכלק מפתן ושותק מיתן eat their own bread and drink their own wine and who gain joy of life as a natural product of their labors and strivings, the Jewish people accepts its daily nourishment and even the most modest pleasure as a Divine gift of grace, a gift that only Divine protection and help, not its own efforts, can bestow upon it.

14 proof in their hands would prove to be ארץ זבת חלב ודבש — without the Will of God? Could anyone fail to realize that the bread which ripens for them on sacred soil would only be theirs if it is received as Manna from God's Hand; that joy and happiness will be theirs only if God's Will is allowed to shape their existence?

This is the vow which Divine Law demands from the Jewish people when it is ready, trained by its desert experience, to set foot in the Holy Land as God's nation. Then its Divine worship is always to be accompanied by נסכים, for it is God from Whose Hand it receives its true joyfulness. Then it is to raise its bread as challa in homage to God for it is God Whose care is the source of its daily nourishment.

God thereby addresses His people: Once God approves of your actions, you may enjoy bread in joyfulness and drink your wine with a cheerful heart. Without God, without Divine approval of your deeds, you need not confine your tears to the confrontation with the hostile giants of the earth; every piece of bread, every drop of wine will be spoiled by the trembling anxiety and fear of what the next moment might bring. With God, with the certainty of Divine proximity resulting from your loyal fulfillment of the Divine Will, you need never fear כי כבר רצה האלים את מעשך. This is the only pre-condition for Israel's entry into the Holy Land! וזו הכנסת ישראל לארץ.

Ignoring this truth caused the loss of our land, destruction of our state, and the onset of bitter Galuth-suffering. Only the full, faithful realization of this demand וזו הכנסת ישראל לארץ will pave our way back to the homeland. This will never be the case as long as the תגם של חנם still dominates Jewish thinking and deeds.

It is this תגם של חנם, this tear of despair and weakness which, also in our own time, causes many of our brethren who consider themselves Torah-true Jews to commit serious transgressions. Our ancestors transmitted to us the tradition that our people lacked the courage to fight for God's sacred cause in purity and in total independence; they lacked the determination to help erect the Divinely demanded ruling throne of God's Will in the life of the Jewish society. Only by joining

ה

היצר הרע ספתה לכ"א שא"א לו למלא שליחותו בזה העולם, וזו היתה גם התביעה על המרגלים, על שהיו קטנים בעיני עצמם, וחשבו שבלתי אפשרי לנצח כח מוסאתם של חו אוסרות, והלימוד מזה לעבודה שלנו. להאמין שהנהגת היהודי הוא למעלה מדרך הטבע, ואפילו אם נראה בחוש שאי אפשר להצליח צריך להתחזק באמונה בהשגת שיכול נובל לנצח ולמלא השליחות.

הענין השני שהיצר אורב על יהודי בענין השליחות הוא, מה שמפתה בכל מיני פיתויים, שהשליחות קשה יותר מד, ואי אפשר למלא השליחות.

צריכים זי"ע גילו הרבה בגודל החשכות, והעלמה, שהיה בעת שליחות המרגלים, שכיון שאם משה רבינו ע"ה היה נכנס לארץ ישראל היה התיקן השלם, לפיכך היה אז התגברות נורא, כמו שהיה בחטא אדם הראשון, ובחטא העגל, ובכל פעם שהיה מסוגל להיות התיקן השלם.

ובמו שבחטא העגל היה מצב של חושך וצרכי, [וראו משה של משה], כמו כן היה אז בזמן המרגלים, וידוע מצדיקים זי"ע והימים ימי כיכורי ענבים, שהיה אז התגברות מהאומות שלמי ענבים, הסי"מ, והיה אז תמו אב. כוה"ק ותצפנהו שלשה ירחים, ירחין דעשו, המרגלים שהיו בתחילה במדינת של יראשי בני ישראל, ירדו לבחינה של רגליו, ועיין בנתיב מצוותין מהקאמרנע זי"ע, שכתב באריכות בגודל החשכות והעלמה שהיה להם, וכן בחידושי הרי"ם בסי הזכות זי"ע, ארץ אוכלת יושביה, עמלק יושב, וגם בני

ענקים ראינו שם, אחימן ששי ותלמי, ג' הקליפות, להבדיל נגד האבות הקדושים, כדאיתא.

ונר"ל ההתגברות וההעלמה שהיה אז, הראה להם מפורש, שבשום אופן לא יהיה להם היכולת להיכנס, זה לא שייך במציאות, אין להם האפשרות למלא השליחות העצומה של אבינו שבשמים ולהיכנס לארץ ישראל, לכבוש האומות. אין לנו שום השגה כלל וכלל בגודל הטומאה שהיה שם בתחילה, וכמעשה ארץ כנען אשר אשר אני מכיא אתכם שמה, וכמו שמפרש רש"י מחז"ל, שהיו הגרועים, וכדרכיב כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם, והיו נצרכים למלחמות עצומות ונוראות לכבוש הארץ, והם השיגו זה, וראו שאי אפשר, וכמו שאמרו מפורש לא נוכל לעלות, אין ביכולת בשום אופן, ואיתא כשפת אמת זי"ע כמה פעמים בארוכה, ומסתמא מעור צדיקים זי"ע, שעפ"י טבע לא היה באמת שום יכולת שהם יכנסו.

וכבר הזכרנו בעז"ה כמה פעמים שאין שום השגה ברורות קודמים, וכ"ש במרגלים, רק רצון אבינו שבשמים שנלמד כל אחד ואחד, כמו שגילו הצדיקים זי"ע, שהתביעה על המרגלים היה שהיו צריכין להתחזק, כמו שאמר להם משה רבינו ע"ה בתחילה והתחזקתם, ולחזור לעצמם שהם שלוחים מאבינו שבשמים, וכביכול שלוחו של אדם כמותו, ואם אבינו שבשמים שלוח אותם, אין שום טבע, והכל למעלה מהטבע, וכדאיתא שהיה תביעה עליהם על שאמרו ונהי בעינינו כתגבים וכן היינו בעיניהם, שלא התחזקו כמו שרצה אבינו שבשמים מהם, והיה חסר בהריגבה לבר בדרכי ה'.

ובחידושי הרי"ם זי"ע בספר הזכות, מאריך בזה שזה היה מעיקרי התביעה, שהיה חסר בהריגבה לבר, ולכך איתא אצל

יהושע, כד חזא משה עונותיה דיהושע קרא אותו יהושע, שכיון שהנסיון היה בתחזקות, לכך העגה היה סיבה לקושי הנסיון, והחידושי הרי"ם זי"ע ביאר החילוק בין הושע ליהושע, הוא, והושע הוא בחינה של תפילה תמידית, להתמלל לאבינו שבשמים שיושיע אותו, אבל יש יסוד עמוק המבואר מצדיקים זי"ע, [כן איתא מרבי פנחס קוריעער זי"ע, ומעור], ויש בחינה שבטחון מסייע יותר מתפילה, [ויש בזה דברים עמוקים, אבל יש בחינה כוה], וכאן היה נצרך בטחון שבוודאי יושיע ה', י"ה ישיעך, בוודאי, התחזקות, בטחון, ואיתא במדרש שאבינו שבשמים אמר להם, אין אתם יודעים שהייתם בעיניהם כתגבים, אולי הייתם בעיניהם כמלאכים, ואיתא בשפ"א זי"ע שזה הדרך שעשה אבינו שבשמים, שעל ידי שיהיו בעיני עצמו כתגבים, כך הוא בעיניהם, וזה היה התביעה למה לא היו בעיני עצמם כמלאכים, מלאך מלשון שליח, שלוחו של אדם כמותו, וכביכול, וזה היה מעיקרי התביעה למה אמרו לא נוכל, שהיו צריכים לצעוק, כמו שעצקו יהושע וכלב, יכול נוכל, וזה היה התביעה, ועד אנה לא יאמינו כי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן, אין הכי נמי הם רואים שכדרך הטבע אי אפשר בשום אופן לנצח ולמלא השליחות, אבל למה לא יאמינו שכל הנהגה של כלל ישראל בכללות וכפרטות הוא לגמרי למעלה מדרך הטבע ממש, וזה התכלית של כל הניסים, שיהודי ידע תמיד, שהנהגותיו למעלה מהטבע, נתת ליראין גם להתנוסט, כדי שנדע שכל הנהגה שלנו הוא כאופן של נס, וזה היה התביעה שאמרו כי חזק הוא ממנו, שאמרו חז"ל כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, שאף שלא אמרו כן מפורש, אבל כיון שאנתנו שלוחים, ושלוחו כמותו,

17

ויש לנו כח מאבינו שבשמים למלא השליחות, אי"כ אם אמורים שהוא חזק ממנו, זה כמו שאמורים כביכול אין בעיני יכול להוציא ח"ו.

וזו הנסיון יש אצל כל יהודי, בפרט בעקבתא דמשיחא, שבאמת אנתנו שלוחים, והיצר מסתה וצועק לא נוכל, והוא מראה בחוש שאי אפשר, אבל האמת, עלה נעלה, יכול נוכל, אפילו מאה פעמים, ויהם כלב אח העם, "עם" לשון שוואכערע"ם, גחלים עוממות, אפילו אלו יכולים, וכידוע מהתולדות זי"ע כפרשת עקב, מהבעל שם טוב הקי זי"ע, שהענוה של יהודי יכול להתירבו ח"ו, כמו שענותותו של ר' זכריה בן אבקולס החריב המקדש, כמו כן כל אחד יכול להיות חרב ח"ו מעונה פסולה, כל שליח יכול למלא השליחות, וכמו אז שגזר הגלות ע"י הלא נוכל, כמו"כ כל גלות פרטי בא מהשוש הוה, ומירה טובה מרובה, כמה שמתחזקים ויודעים וצועקים יכול נוכל, כן זוכים לגאולה, וזה עבודה תמידית, לחזור בכל יום ובכל זמן, יכול נוכל, שלוחו כמותו, למעלה מהטבע, כדאיתא אצל אברהם אבינו ע"ה שאבינו שבשמים העלהו למעלה מכיפת הרקיע, כה יהיה זרעך.

18

לתת

עליון

17

הטענה על "בכיה של חנם" היתה על כך שלא בטחו לגמרי בהקב"ה. היה הנה"צ דבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל מביא דברי הספורנו עה"פ (דברים א. כז) "בשנתא ד' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו" - "על מה שעבדנו עכו"ם במצרים לתת אותנו ביד האמורי, שאף על פי שיש לאל ידו לכבוש את האמוריים ולהמיתם יתן אותנו בידם להנקם".

נורא נוראות, לפי דברינו בכייה היתה בכייה של תשובה ויראת שמים, אך היה טמון בה ערמוניות היצר לערפל את מחשבתם ולערב בה שמץ של חסרון בטחון ולסבור "כי חזק הוא ממנו" ופגם זה בבטחון שהוא חסרון בפנימיות בדביקות בהשג"ת אי אפשר היה לתקנו אלא בקביעת בכייה לדורות.

מכתב מאליהו

"צרכים יושבים ועסרתיהם בראשיהם, ונהגים מזי השכינה" - מושרים ומעשרים ברוחניות, ללא נקיפת אצבע מצידם. וכזה היה גם מעמדם של בני דור המדבר. הכל כאשר לכל זמן להם בשפע, מיזו הברוכה של הבורא. לא לבד הצטרכו ויוותיהם הגשמיות, אלא אף סיפוקיהם הרוחניים. שכנה שרדה עליהם באיגלוא, היו אופיים מערכת נסית על-טבעית, חבו לקרבת ה' באיתערותא דלעילא. וכל אותה שעה היה משה רבינו עומד על גבם, ומשמש להם צינור שופע של השראה שמיפית, ישירות מפי הגבורה. שהיה זה דור, שמשיתמו העיקרית היתה להעלות לקרבו את דברי התורה נכתבם, בחינת 'חכמה'.

24 * ונסיעת עין, וראי מסמלת חיים ארציים. כי מסגת יעוררו של אדם בעולם זה הוא, להשריש ולנסוע את המציאות האלוקית, בתוך עפרוריות החומר. והיא זו העמידה על גליו הנורשת היסוד: לחשוף את המאמר האלוקי שבגשם. לגלות את אור השכינה, בתוך עכירות עולם החומר. להיות עובד אלוקים, בעזר נסוע בתוכו של גשם, כאשר עב החסדו של החומר עושה זריחתה של חמה. היעד המתווה הוא איפוא, החזירה לעולם המעשה, וקיבועו של דבר ה' בקיבתו של עולם העשיה בארץ ישראל.

25 * שתכלית בריאת העולם היתה, שיהא אדם משיע דעת תורה, בניעתו שלו זקא. ולשם כך ברא עולם אסף הסתרים מכל צדדיו. והטיל על האדם להאיר את עב העין הזה, בכחו ועמלותו שלו, ולהרחיק מקרבו ביגיע כפיים מאומן, את דבר ה'. וכל חוקות עולם העשיה דנו, כמובנים להכליה זו. ועל כן נטע הקב"ה גם באדם את התכונה, שלא תהא החכמה שקלט, נספגת בעצמותו, אלא משתנייע ולאח בה הרבה. וסגולתו זו היא העומדת לו, שיוכל לעבוד את ה' מתוך הסתר הפנים של עולם המעשה. וכל אותן סדרות מוגנות שעולם זה מוזן לו על כרחו, אינם אלא מינס שונים של החסדו הזה בתוכו ניטע, על מנת שישכיל להגיה את אור התורה מתוך המחשכים העבתיים הללו.

השנות אלו שאדם זוכה להם מתוך הדברת עולם המעשה, בחינת 'בנה' הן. שהרי השיגם מתוך ועל ידי מלהמה וכיבוש, וכיזעת אמיים. ועל כן הם נעשים לו קניין החלטי. רובד מקובע במיבנה אישיותו.

26 ותכלית זו של הבריאה ועבודת האדם, בוודאי לא יכלה להתקם כתייה המדברית הפלאית רק הכניסה לארץ ישראל, וההכרח שהיטל על ישראל לכובשה, ליישבה ולהפריחה, הם שהיוו

רקע פורה, לעמלות העצמית הנדרשת מכל עובד ה'. וכל כמה שאדם משכיל לחיות בעולם הזה, ונכל זאת להתנוק ממנו ולכרוך את לבו לשמים, יותר הוא ממלא את חשימה השגיבה הוא. "השמים שמים לה", והארץ נתון לבני האדם" (ההלים קטו, פ' - פירש הרמ"ם מ'קוצק זצ"ל: השמים נועקו ביד שמים, כשהרמם השמימיות. והארץ ניתנה לבני אדם, על מנת שיעשו ממנה עצמה שמים!)

27 * כל העשירות המופלגה, שהושפעה על דור המדבר בארבעים שנות השראה אלוקית - לא היו איפוא אלא הבה, לנטיעת דבר ה' בארץ ישראל, בקיבתו של עולם המעשה.

28 * ובהיות הנשיאים הללו, מעורים לגמרי בנורדת בית המדרש 'המדברי', ברי היה להם, שאי אפשר להם לשמש כנערים בראש המהנה, כמהויגים, כמורי תורה, בהנהגה המתחדשת בארץ ישראל. אורבא, בבית מדרש 'ארצי-ישראלי', בהכרח יהיו הם ותלמידים קטנים, המנוהלים ומנוהגים בידי אחרים, אשר הלך רוחם תואם למהלך המחדש.

29 * ומזמנים אנו מעתה, לירד לסוף רפתם של מרגלים. פשיטא, שלא חחררה מאבדן שרדתם כמסופה, היא שהנתנה אותם. כאן היה תבוי החשש מן הירידה תרחנית העמוקה שרדא תבוא, כאשר ייצא העם מתחת מעטה הגנתם של עניי הכבוד, ויישלח להתעסק בעיטוקים של חוסר. תששו איפוא נשיאי העדה, שבארץ ישראל, בה מבוססים החיים הרוחניים על המהלך של 'ונסיעתם כל עין', על עמל הריעה העצמית, התפוך אותה 'מלכת כוהנים וגי קדוש' שבמדבר, לאומה ארצית כאשר אומות. קיבוץ אנשים הסודר לגמרי בחומריות, ואינם פגיים כל הצורך לזכרים שבוה.

30 * והחיבה הזו עצמה, שהניעתם לחשוב, שעם הכניסה לארץ נושבת, יירדו הם מנשיאותם. היא עצמה גרמה להם, לחרוד לגורלו של עם ישראל, ולהעדרותו הנעלה. כל החותם ואישיותם

31 * וחזקה איפוא חזקתה, כנגד שינוי בלתי אפשרי זה. ונקבע ממילא בדעתם ההכרח, שישראל תיבנים להישאר תקועים בבית המדרש שבמדבר על גילוי המופלאים.

32 * ובקשטא, סעת נדחלה טעו. שאין הנהגת דור המדבר סותרת להנהגה 'ארצי-ישראלית' אורבא, בית המדרש 'המדברי', מהוה הכנה הכרחית לה של באר הארץ. שבודאי אי אפשר להתערות בעבדות הארץ, אלמלא קדמה לה ההנהגה השופעת במדבר. ואת תורת המדבר גומה, אותה עצמה על ישראל ליישם ולנסוע בנופה של ארץ.

במדבר 'חונכו' ישראל למשימתם הכבדה. כי "שמעתנתא בעיא צילותא". ועד שהתעוררה תורתו של מוקם בלבם, ודאי נזקקו לשפע הגילויים, לסיפוק הצרכים מלעילא, וללב הפניו מכל עיסוק ומידרה. אבל אין ראוייה הנהגה זו אלא לשמש ארעי, כמרוודור לטרקלין העבודה בארץ. משעשו ראויים לעמוד על דגליהם הם, בדין הוא שיהיו משמשים בכוחות עצמם.

וכיון שהתורה שעל ישראל לימש בארץ ישראל, היא אותה תורה עצמה שתוכנו במדבר. על כן, אורבא, אותם אלו שהריוכום וגילום בתורת המדבר, הם עצמם אלה שעתידיים היו להתחנך אף בכואם לארץ. וראיה לדבר - 'יהושע'!

אלא שחרדתם של המרגלים ממשיות הארץ, עירבבה עליהם את דעתם. כי כל עוד שהיו מזויים במדבר, לא היו מסוגלים להשגה רמה זו. והיא זו הנגיעה האישיה' הדקה, שהביאותם לחוסר אמונה בבורא עולם, ודוררה אותם עד לתהום הכמיה.

27

יב. בביה של דורות

והיא זו ה'בכיה של חנם', עליה דיברו כאן חכמים. בני ישראל במדבר, ביקשו חיים רוחניים * הנמולים השקעה של יגיעה ומאמץ. ועל דא בכך, שעומדים הם לאבד שמע עצום זה שבמדבר, ביום 'זכמה' זו, הנרכשת מפי הרב ללא עמל, מאופינת כאמור, בגודי 'מתנה', והיא חסרה לגמרי את דרי 'הקנין'. 'מתנה', מעצם טיבה, אין בה קביעות. שהרי לא נעשית קניין גמור בנפש. על כן עלולה ועומדת היא לאבד. בביתו של זה שמוצע לו לרכוש את מתנתו ולקבעה בדרכי הקניין - ודאי היא 'בכיה של חנם'. ועל מחשבת פגול זו, נחתם דינם של ישראל 'בילולה ההוא', ליל תשעה באב.

ומי שאינו מוצא עיו בנפשו להתחנך ולהתייע, לאורך מתניים לרכוש בכוחותיו שלו את הסגולה. ואף שמוצא כשר ובשל לכך, עדיין הוא מסרב לקניין העמלות - אין דרך לתוכו ולהכריחו לכך. אלא על ידי שמאלצים אותו לאימון ספרך במיוחד. "היא נקרה לו בגו רישיה, ואמה ליה, זיל עזרו בקולקלתך"!

ומכאן נגורה על ישראל גזירת גלות ראשונה, להיות תוהים במדבר ארבעים שנה. ואותו הלילה, בו דחו ישראל את הצעת עמלות קניין, הוא שנקבע אף לדורות, כזמן המעודד למיית יגיעה וצער.

38 * וצדק הוא מהלכם של דברים: "אמר לחם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חיינם" - על שנתבעתם לאורך מתנים ולאמץ כח בקניין עבודת הבורא. "ואני נותן לכם בכיה של דורות" - שתתקן מחשבת פגול זו ויתרוש, כאשר סופם של ישראל שיקבלו על עצמם עבודת ה' מתוך בכיה ויסורין של גלות עמוקה של דורות.

28

יג. "כשם"

והרינו חוזרים מכאן אל הראשונות. שמברי הדברים העמוקים שנתבאר, ארווח לנו הנחת לשון חכמים שבייש סילין: "אמר רב יהודה ב"ה דרב שמואל בר שילת מסייה דרב, כשם שמשכנס אב, מסעין בשמחה - כך משכנס אור, מרבין בשמחה" (תשרי כ"א).

וסגנון מימרא זו, צריך לפנים. שתבנית זו - "כשם... כך...", משמעה, שיש נקודת היבון החופפת בין הנושאים. ואין אנו מבינים, מה קשר חבד בין סיעוט השמחה באב - שמקורו בחורבן המקדש - לריבוי שמחה אור, שמקורו בפורקן והצלח המופלאים של ימי הפורים.

29

טו. פורים

ארווח לו מעתה, שימי הפורים, ברובד העסוק שלהם, תנס תיקון לחטא המרגלים. כי אם המרגלים שאפו לחיים רוחניים ללא יגיעה ומאמץ, 'חזר קבלוה בימי אחשוורוש', תורה שנולה עמל, יסורים, הסתר-פנים, ומסירות נפש.

ומתיישבת מאליה התמיהה שעוררנו על מימרת רב: "כשם שמשכנס אב ממעטין בשמחה, כך משכנס אור מרבין בשמחה". ותמהנו על הקשר החופף בין צעדו של אב, לשמחתו של אור.

30 * ולדברנו, שורש מיעוט שמחת אב, וריבוי שמחת אור, יונקט שניהם ממטא אחת. שהרי ברדנו, שמיעוט השמחה באב, יונק מרצונם של המרגלים ודורם, להשתקע בחיים רוחניים ללא יגיעה ומאמץ. והא לעומתו זה: ריבוי שמחת אור נובע, מתוך מה שקיבלו ישראל עליהם עול חיים רוחניים, על אף דחוק היסורים וקושי השעבוד.

בכיו של חודש אב, נובע מתחושת אבדן המתנה הנפלאה של השראת שכנה מלעילא. שמחת אור לעומתה, נובעת על ברכי תחושה של כיבוש וקניין. וכמה שקבעו חכמים: "איהו עשיר? השמח בתלקו" (אבות ד,ב). שלעולם אין שמחת אדם שלימה, אלא עם קניינים שזכה להם בזכות עמלותו. במקח שקנה בייגע ויעתו שלו. שרק מקח שכזה, בעלותו חלוטה, והוא לכח מקנה לכעילו את סגולת השמחה השלימה.

a beautiful insight to what his grandfather wrote. After the narrative of the *Meraglim*, there are three mitzvos in *Parashas Shelach: nesachim* (wine libations on the *mizbei'ach*); *challah* (separating a portion of dough for the Kohen); and *tzitzis* (placing fringes on four-cornered garments). Why, he asks, do these specific mitzvos appear in this *parashah*?

*The *Sfas Emes* explains that all three mitzvos counter the *Meraglim's* philosophy.

א, The *Meraglim* felt that spirituality and materialism cannot be melded. There is an unbridgeable chasm between them. But the Torah tells us that not only can they be blended, they must be blended.

In the mitzvah of *nesachim*, Hashem tells us, "I want you to plant a vineyard and toil in the hot sun, sweating and worrying about your grapes. I want you to have to think about whether it's too hot or too cold and whether your crop is going to be infested or attacked. Then, when you finish investing your energy into growing those grapes, I want you to squeeze them and offer the wine on the holy *mizbei'ach*."

ב, For in truth, there aren't two distinct worlds. Every material pursuit must end in an act of sanctification of the products of this world.

ג, The same holds true for producing grain products. Hashem wants us to work hard plowing, planting, growing, harvesting, threshing, grinding, sifting, and kneading. And then, when there's a batch of dough to work with, we should sanctify it by apportioning some of it for the Kohen.

ד, And we should raise sheep, shear their wool, spin thread, and produce clothing. All those physical efforts culminate in placing *tzitzis* on our garments, through which we can remember Hashem and His mitzvos constantly.

Most of us no longer work in agriculture, but the same holds true for every other industry we might be in. We toil to produce money, which we can then sanctify in many, many ways: using it for mitzvos, to raise Torah-true families, paying

for a Torah education for our children, supporting our *bachurim* and *yungeleit* so they can learn, and so on.

* Many religions believe that true holiness means to become like angels, devoid of any materialism, separated from normal family existence. The Kotzker Rebbe points out that the Torah states, "*Anshei kodesh tiheyun li — Men of Holiness shall you be to Me*" (*Shemos 22:30*). Hashem has plenty of angels, and yet he wants *men*, human beings, to transcend all evil inclinations and lusts and laziness, and become holy.

* The Belzer Rebbe finds an allusion to all of this in Moshe's choice of a new name for Yehoshua as the *Meraglim* departed. He added a *yud* to Hoshei'a, making it Yehoshua, which is an acronym for *Kah (yud-hei) yoshiacha — may Hashem save you from the plan of the spies*.

Chazal tell us that *Olam Haba* was created with the letter *yud* and *Olam Hazei* with a *hei*.

The *Meraglim* felt that there was no synthesis between the *yud* (the spiritual world of *Olam Haba*) and the *hei* (the physicality of *Olam Hazei*). Moshe was alluding to Yehoshua that in order to be spared from their plan, he would have to realize that they were wrong: the *yud* and the *hei* can — and must — be melded into one, which would be the case when the Jews would reach Eretz Yisrael.

מה שהנשמה משגת כשינה שהוא בלא יגיעה, ובלא בחירה ורצון, הוא רק יקיבל שכר לבד שהקב"ה מטעים כזה העולם מעין עולם הבא. ומשמעות דבריו הקדושים היה שהיה לו עליית נשמה מדי לילה כלילה מיום עמדו על דעתו הקדושה. אך כאמור השגות עצומות אלו היו טפלות בעיניו לעומת ההשגות שהשיג בעמלו ובבחירתו, אפילו שהשיג בעמלו פחות מאשר גילויי הנשמה כעת השינה. מפני שאע"פ שההשגות שמקבלים מהשי"ת בלי בחירה הן רמות וישיאות, כי הן מתנה בלי גבול מהגותן הכלתי מוגבל — השי"ת. ולעומת זאת השגות האדם בעמלו הן מוגבלות כי הן תלויות בדרגת העמל, בגודל עמלו בלימוד זה, וכמעטו ומידותיו בכללות, אך עם כל זה כל גדלות האדם, חכמתו וחשיבותו בעיני השי"ת היא כמה שמישיג בעמלו ויגיעתו.

גם בלימוד התורה משגם שני דברים. האחד שבעיקרו הוא מתנה מהשי"ת. והשני השגת האדם כפי מדרגת עמלו בחורה. וכפי שיבאר את הדברים הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל (בהקדמה לספרא דצניעותא עם ביאור הגר"א) בדברו על מעלת רבינו הגר"א זי"ע. וכך כתב: "כי שמעתי מפיו הקדוש שפעמים רבות השכימו לפתחן כמה מגידים מן השמים בשאלתם וכקשתם שרוצים למסור לו דיון דאורייתא בלא שום עמל, ולא הסה אונן אליהם כלל. ואחד מן המגידים הפציע בו מאד, עם כל זה לא הכיט אל מראהו הגדול, וענה ואמר לו איני רוצה שתהיה השגתי בתורתו יתברך שמו ע"י שום אמצעי כלל וכלל. רק עיני נשואות לו ית"ש מה שרצה לגלות לי וליתן חלקי בתורתו ית"ש, בעמלי אשר עמלתי בכל כוחי, הוא ית"ש יתן לי חכמה מפיו רעת ותבונה שיתן לי לב מבין וכליזתי יעשו כשתי מציינות, ואדע כי מצאתי חן בעיניו, ואיני רוצה אלא ממה שבתוך פיו. וההשגות ע"י המלאכים המגידים ושרי התורה אשר לא עמלתי ולא חכמתי אכן לי בהם חפץ". על אף שאילו היה מסכים לקבל מהמגידים היו ההשגות והגילויים גדולים יותר ממה שהשיג לבד בעמלו.

ממשיך הגר"ח זצ"ל וכותב (שם): "...וגדולה מזו הוא היה אומר, כי אף מה שהנשמה משגת השגות נפלאות ונוראות כשינה ע"י עליית נשמה בשעשוע העליון במחיתחין עליון" — שזה עדיף מגילויים שע"י מגידים, מכיון שנשמת האדם עצמו היא המשיגה, אעפ"כ — אינו נחשב אצלו כל כך לעיקר גדול, והעיקר הוא מה שהאדם משיג כזה העולם ע"י עמל ויגיעה, כאשר הוא בוחר בטוב, ומפנה עצמו לדבר הורה" — שכל התצניעותו וחפצו רק בחורה — "כזה עושה נחת רוח ליוצרו ית"ש. וזה כל האדם בעסק תורתו ית"ש. אבל

מזקנים אתבונן

66

33

קשה לדת לסוף דעתם של בני ישראל בפרשה זו. אין המדובר כאן ביחידים שתעו בדרכם, אלא באומה כולה, כפי שמודגש במקרא: "ויילוונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל". האם כלילה אחד נמחקו מזכרונם כל האירועים המופלאים של יציאת מצרים, שכתבו את הנסים הגלויים שליוו אותם במדבר יום יום, כאשר ישא האומן את היונק? כיצד הצליחו עשרה אנשים לערער בבת אחת את בטחונם של מאות אלפי מאמינים, כאילו משו ואהרן וכלב ויהושע אינם קיימים?

* חייבים אנו לומר, שעוד לפני אותו לילה היתה קיימת מחלה רדומה מתחת לפני השטח. כתם שחור ששכן עמוק בלב, ועתה בפרשת המרגלים מצא מקום להתפשט ולהופיע בגלוי. כך הוא דרכו של הקב"ה: לשם כך חונא מביא את האדם לדין נסיון, כדי שכל מה שמוסתר במעמקי הלב, יצור ויתגלה לעין כל, חן לטוב וכן למוטב.

כל מה שברא הבורא בעולמו, נברא כדי לשמש את האדם. יש דברים הערבים לאדם, אם מבחינת מראיתם הנחמד, אם מבחינת טעמם המתוק, או משום שנותנים לאדם את הנוחיות שחוא אותה. דברים אחרים אינם מושכים את לב האדם, אלא שהוא זקוק להם

משום שמביאים לו תועלת, כדוגמת התרופות המרות שאדם משתמש בהם כדי להנצל ממחלה.

את התורה ומצוותיה משייך האדם, בדרך כלל, לסוג השני. כאשר חאב מבקש להעניק לבנו פרס מיוחד או מתנה, לא יעניק לו זכות לימוד של שעה ביום, ונהפוך הוא: כדי לגרות את הלב מוכרחים להכטיח לו שבתום הלימוד מחכה לו ממתק. אין זה משום שכן זה הוא ילד מגושם. גם אם הן הוא "בעל מדרגה" הלומד בחריצות, אין הוא מסוגל לראות בלימוד דבר מושך ומתוק, וחייבים להשלים את החסרון בעזרת הממתק.

גם כאשר הולך ילד ומתבגר, אין הוא משתחרר מתמיכת חיים זו, את מקומו של הממתק יתפסו פרסים ומלגות כספיים, או התקווה והתוחלת לכבוד ופרנסה. רק מעטים, בני עליה אמיתיים שכידוע תמיד הם מועטים, יזכו להגיע לדרגה שבה ההנאה מהלימוד עצמו והשאפה לידעית התורה יהיו מניעי עיקרי או בלעדי לעיסוק בתורה.

מה נורא מה שמספרת לנו התורה כאן בענין המרגלים ותלונותיהם על ה', ועל כל אחד מאתנו ללמוד את הלקח לחיי היום יום.

והנה בפרשת דברים מובא מה שאמרו בני ישראל: "ותרגנו באהליכם ותאמרו, בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים" (דברים א, מ) - לא פחות ולא יותר! הקב"ה הוציא אותנו ממצרים באותות ומופתים, קרע לנו את היס, האכילנו את המן, סיפק כל צרכינו במדבר באופן מופלא, ולמה עשה כל זאת? רק מסיבה אחת, מפני שהוא שונא אותנו. לכן נשא אותנו על כנפי נשרים, להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש, ואלו פינותיה הנפלאים, ולמה? בכדי לתת אתנו ביד האמורי להשמידנו. מה נורא הדמיון!

כבר אמרו חז"ל שלעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואם היינו בונים את עולם התורה על יסוד של לימוד "לשמה" בלבד, לא היינו זוכים לראות גם את בני העלייה חלומדים תורה שלמה. אך זאת יש לדעת, שהפסגה שאליה כל בן תורה חייב לשאוף היא הדרגה שבה יהיו התורה והמצוות לא רק ענין של "עולם הבא", אלא גם ענין של "עולם הזה".

וגם לנו, האין זה קורה יום יום? אדם חי בעולמו של הקב"ה, בריאות יש, פרנסה יש, משפחה יש, אלפי דברים טובים בחיים יש, והנה קורה משהו, אם זה דבר קטן, כגון שרץ להספיק איזה ענין בבנק לפני שיסגור, ואיך שהוא מגיע נושם ונושף - נעלו את הבנק, או מקרה יותר חמור, כענין של הפסד, בגשמיים או ברוחניות, או מחלה ל"ע, מהי המסקנה העולה מיד במחשבה? - כנראה שה' לא אוהב אותי.

דור המדבר, שקיבלו את התורה על הר סיני, עסקו בתורה כפי לא היה בשום דור אחרים. אך יחד עם זאת הצטיירה התורה בעיניהם כעול. הם ידעו שדרך התורה היא "פת במלה תאכל ומים במשורה תישן וחיי צער תחיה"; אך את הסיפא של משנה זו "אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה", עדיין לא זכו להרגיש. עדיין היתה רוב התורה בידם דבר מופשט, רוחני, עדיין לא זכו להגשים אותה הלכה למעשה.

ומלמדת אותנו הפרשה, לא רק כמה מגוחכת וטפשית מחשבה זו, אלא גם כמה שהיא מסוכנת!

רק לאחר שנכנסו לארץ ישראל, עברו את אדמתה וניהלו מדינה המושתתת על אדני התורה, וזכו לשפע של ברכה ה' בכל הענינים, וזכו לראות במו עיניהם שהתורה היא ה"עולם הזה" האמיתי, ושאינו לך אדם מאושר יותר ממי שזוכה לקיים את התורה.

"ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כלילה ההוא", ומה אמרו חז"ל? אותו לילה שבנו ליל תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חינוך, אני אקבע לכם כלילה זה בכיה לדורות, ומן אותה תשעה נגורה גזירה על בית המקדש שיחרב ועל ישראל שיגלו לבין האומות.

הרגשה זו שהתורה מהווה נגוד לחיי העולם הזה, ליוותה אותם באותם רגעים מכריעים, כאשר חזרו המרגלים והסיפורים המאיימים על "ארץ אוכלת יושביה" כפיחם. בודאי האמינו שהקב"ה יקיים את הבטחתו ויהדוף את אויביהם בין רגע ביד חזקה ובזרוע נטויה; אך התמונה שציירו בפניהם המרגלים שארץ ישראל היא ארץ שקשה לחיות בה, נקלטה במוחם היטיב. הם התרגלו לראות את חיי התורה כחיים של צער וסבל, כחיים אמורים ללא הנאה. המרגלים כביכול אישרו את החששות שניקרו בלבם כל העת, שגם בארץ ישראל לא יזכו לנחת, והחיים שם יהיו קשים ללא קורטוב של שמחה.

ואמרו חז"ל (תנחומא שלה סי' יב), משל למלך שהעלה אדם למשפט, והוא מרוב צער ואיבוד, הוציא ממנו קללה על עצמו מה שעתידי להתחייב, א"ל המלך: במה שהוצאת מפך אני דן אותך והוא לך כמו שאמרת, והביאור: אם אתה חושב את המלך לכזה רע ולפי דמיוןך יעשה לך כך - באמת יהיה לך כמו שאמרת!

על רקע זה פרצה הבכיה הגדולה. בכיה זו לא היתה פרי רגע זה, היא בטאה הרגשה שקיינה בלבם כל העת, ועל כן היתה זו "בכיה לדורות".

וכן אצל האדם, הנה בבוקר בחפילה הציע לפני הקב"ה: "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסין שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל

ככל שנשכיל ונצליח לנטוע בעצמנו ובבנינו את ההרגשה שיהודי המקיים את התורה הוא המאושר עלי אדמות, וככל שגרבה לשלב את השמחה בלימוד התורה ובקיום מצוותיה,

נצליח להרחיק גם את הבכיה לדורות, ולקרר את הרגע שבו יתקיים "והביאנו לציון עיר דבנה, ולירושלים בית מקדש בשמחת עולם".

ענין אחר לעי

טיב פרשת שלח התורה הבה

וביותר, שדרך כלל האסון הגדול ההוא, בעצם הוא טובה גדולה לאדם, וכמו שהיה בענין המרגלים, שאמרו: "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא", ואמרו חז"ל, שאמרו המרגלים: בכל מקום שעברנו מצאנו אותם קוברים מתים, ובאמת הקב"ה עשה כך לטובתם כדי לטרדם באבלם, ולא יתנו לב למרגלים.

ולמוד גדול שנו כאן, שאדם צריך להיזהר מאד לא לבכות בכיה של חינוך. והרבה מצוי במי שהשיית העניק לו מאוצר מתנת חיים

וכן גם לנו, כמה פעמים קרה שדברים שחשבנו לרעות גדולות, בסוף התברר שהיו לטובה. כמה סיפורים נפלאים כבר שמענו על מקרים רבים כאלו. עלינו לזכור את הדברים גם ברגעים הקשים, ולדעת שהקב"ה אוהב אותנו אהבת עולם. ואין סכנה כסכנת מי ששוכח את האמת הזו, ומי שזוכר את זאת ברגעים קשים, אהבת הקב"ה תלווהו תמיד, וכל צרותיו יתפכו לטובות, ישועות ונחמות.

כל טוב ברוחניות ובגשמיות, ושפר עליו מזלו. אולם לפתע ארע לו איזה מאורע שלילי, מיד הוא מתלונן ומתאונן על הנהגת ה' עמו כפרט זה.

ועל זה תגדל החימה, מדוע לא תמלא פיך שיר והננים על השי"ת אשר הטיב עמך מעודך עד היום הזה, ובמקום זה אתה בוכה ומתלונן על דבר אחד שלא יצא כרצונך. זה נקרא 'בכיה של חינוך'! וזו כפיית טובה עצומה כלפי ה' על כל הטובות שעשה עמך, שאחה בא רק כטענות ותלונות, במקום להודות להלל ולשבח.

וכן אומרים בשם צדיקי אמת, שכשאר האדם מרגיל את עצמו לומר על כל דבר: גם זו לטובה, אומרים לו: וכי לכן אתה מכנה 'טובה' הבה גוביה לך טובה מה היא, ומשפיעים לו רוב טובה וברכה. אך אם חלילה הוא מרגיל את עצמו לקונן תמיד על רוע גדול ומר מזלו, מראים לו מן השמים מה משמעות דבר רע, וכאמור, מידה טובה מרובה לאין ערוך.

לכאורה, תוקף אותנו יואשו עמוק למקרא ממילה זו. אולם, ההיפך הוא הנכון. הגמרא במסכת פסחים (קז) אומרת שראש חודש קריי "מועד" מבח הסטוק קרא עלי מועד לשבור בחור" (איכה א). פסוק הנאמר על ראש חודש תמוז בו החלו ארבעים ימי המרגלים שהסתיימו בתשעה באב, ו"מועד" פירושו התועבות, מלשון "איוער לבם שמה". ואם כן יום זה הוא דוקא יום של השראת השכינה, יום של גילוי מציאותו של הבורא יתברך. כי אם כל הצרות פוקדות את עם ישראל בצורה פלאית דווקא ביום זה, משמע קיימת השגחה עליונה המכוונת את המאורעות להיטיב לנו באחריתנו, ועצם הצרה הנוכחית לנטף של חממה ולבשויה של תקווה...

וכן אומרים בשם צדיקי אמת, שכשאר האדם מרגיל את עצמו לומר על כל דבר: גם זו לטובה, אומרים לו: וכי לכן אתה מכנה 'טובה' הבה גוביה לך טובה מה היא, ומשפיעים לו רוב טובה וברכה. אך אם חלילה הוא מרגיל את עצמו לקונן תמיד על רוע גדול ומר מזלו, מראים לו מן השמים מה משמעות דבר רע, וכאמור, מידה טובה מרובה לאין ערוך.